

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ БОШ ПРОКУРАТУРАСИ ХУЗУРИДАГИ МАЖБУРИЙ ИЖРО БЮРОСИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11076425>

Хушбоқова Нигора Ғайрат қизи

*Термиз давлат университети Юридик факультети
Юриспруденция таълим йўналиши 4-босқич талабаси*

Nigora.0303@icloud.com

Аннотация

Ушбу мақолада суд ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро қилиш механизмларини янада такомиллаштириш борасида амалга оширилаётган ислохотлар, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюросининг ташкил этилиши, фаолияти, ижро ҳужжатлари ҳақида батафсил ёритилган.

Калит сўзлар

прокуратура, Бош прокурор, Бош прокуратура, Мажбурий ижро бюроси, марказий аппарат, ҳудудий бошқармалар, ижро ҳужжати, дубликат, арбитраж, ҳакамлик судлари, СТИР, «МИБ портал», PLAY MARKET, www.mib.uz ва бошқ.

Мамлакатимизда суд ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро қилиш механизмларини янада такомиллаштириш борасида кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Бунда асосий эътибор фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш билан бирга ижро жараёнларини амалга оширишда аҳолига кенг қулайликлар яратишга қаратилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017-йил 29-майдаги “Електр энергияси ва табиий газ етказиб бериш ҳамда истеъмол қилиш соҳасида тўлов интизомини янада мустаҳкамлаш, шунингдек, ижро иши юритиш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5059-

сон [Фармони](#)⁸¹ ижросини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюроси⁸² ташкил этилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги мажбурий ижро бюроси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги Қарорига асосан, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюроси бошқарув ходимларининг Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджетидан молиялаштириладиган чекланган сони 3 542 нафар, шу жумладан марказий аппаратда 82 нафар этиб белгиланди.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорига:

- зарур ҳолларда Бюро ва унинг ҳудудий тузилмаларининг ташкилий-штат тузилмаларига ўзгартишлар киритиш;

- Бюро ва унинг ҳудудий тузилмаларига Мажбурий ижро бюросини ривожлантириш жамғармаси маблағлари ҳисобидан қўшимча штат бирликлари киритиш ҳуқуқи берилди.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги мажбурий ижро бюроси Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан тайинланадиган ва озод этиладиган директор томонидан бошқарилади.

Бюро директори ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори олдида ҳисобдор ҳисобланади.

Бюро директори меҳнатга ҳақ тўлаш, тиббий ва транспорт таъминоти шарт-шароитлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг ўринбосарига тенглаштириган.

Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини мажбурий ижро этиш Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Мажбурий ижро бюроси органларининг давлат ижрочилари зиммасига юклатилади, уларнинг ваколатлари Ўзбекистон Республикасининг “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги 2001-йил 29-августда қабул қилинган 258-II-сонли Қонун⁸³и ва бошқа қонунчилик ҳужжатлари билан белгиланади.

⁸¹Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Электр энергияси ва табиий газ етказиб бериш ҳамда истеъмол қилиш соҳасида тўлов интизомини янада мустаҳкамлаш, шунингдек, ижро иши юритиш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. Тошкент ш, 2017-йил 29-май, ПФ-5059-сон. <https://lex.uz/docs/-3218772>

⁸²Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги мажбурий ижро бюроси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги Қарори. Тошкент ш, 2017-йил 30-май, ПҚ-3016-сон. <https://lex.uz/docs/-3220004#-3220010>

⁸³Ўзбекистон Республикасининг “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуни. Тошкент ш, 2001-йил 29-август 258-II-сон. <https://www.lex.uz/acts/26477>

Ушбу Қонунда белгиланган қоидаларга биноан қуйидагилар ижро этилиши лозим:

- 1) фуқаролик ишлари бўйича судларнинг, иқтисодий ва маъмурий судларнинг ҳал қилув қарорлари, ажримлари ва қарорлари;
- 2) жиноят ишлари бўйича судларнинг ҳукмлари, ажримлари ва қарорларининг мулкӣ ундиришга оид қисми, шунингдек жарима тариқасидаги жазони назарда тутувчи ҳукмлари, ажримлари ва қарорлари;
- 3) маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишлар бўйича суд қарорларининг мулкӣ ундиришга оид қисми;
- 4) алиментлар тўлаш тўғрисидаги нотариал тарзда тасдиқланган келишувлар;
- 5) нотариусларнинг ижро хатлари;
- 6) меҳнат низолари комиссияларининг қарорлари;
- 7) маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш ваколатига эга органлар (мансабдор шахслар) чиқарган қарорлар;
- 8) ҳакамлик судининг қарорлари;
- 9) Ўзбекистон Республикасининг қонунчилиги ёки халқаро шартномасида назарда тутилган ҳолларда чет эл судлари ва арбитражларининг қарорлари;
- 10) ўзбошимчалик билан турар жойни эгаллаб олган ёки авария ҳолатида деб топилган уйларда яшаётган шахсларни маъмурий тартибда кўчириш тўғрисидаги прокурорларнинг қарорлари;
- 11) давлат ижрочиларининг ушбу Қонунда назарда тутилган ҳоллардаги қарорлари;
- 12) қонунчиликда назарда тутилган ҳолларда бошқа органларнинг ҳужжатлари.

Қуйидагилар ижро ҳужжатлари ҳисобланади:

- 1) судлар ўзлари қабул қиладиган суд ҳужжатлари асосида берадиган ижро варақалари;
- 2) ҳакамлик судининг қарорларини мажбурий ижро этиш юзасидан судлар берадиган ижро варақалари;
- 3) чет эл судлари ва арбитражлари қарорлари асосида Ўзбекистон Республикаси судлари берадиган ижро варақалари;
- 4) суд буйруқлари;
- 5) алиментлар тўлаш тўғрисидаги нотариал тарзда тасдиқланган келишувлар;
- 6) нотариусларнинг ижро хатлари;

7) меҳнат низолари комиссиялари ўз қарорлари асосида берадиган гувоҳномалар;

8) маъмурий ҳуқуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш ваколатига эга органлар (мансабдор шахслар) чиқарган қарорлар;

9) ўзбошимчалик билан турар жойни эгаллаб олган ёки авария ҳолатида деб топилган уйларда яшаётган шахсларни маъмурий тартибда кўчириш тўғрисидаги прокурорларнинг қарорлари;

10) давлат ижрочиларининг қарорлари;

11) қонунда назарда тутилган ҳолларда бошқа органларнинг ҳужжатлари.

Ижро варақаси, суд буйруғи судьянинг электрон рақамли имзоси билан тасдиқланган электрон ҳужжат тарзида ахборот тизими орқали тақдим этилиши мумкин.

Ижро ҳужжатининг асл нусхаси йўқолган тақдирда, қонунчиликда назарда тутилган тартибда бериладиган унинг *дубликати* ундирув учун асос бўлади.

Ижро ҳужжатида қуйидагилар кўрсатилиши лозим:

1) ижро ҳужжатини берган суд ёки бошқа органнинг номи;

2) ижро ҳужжатининг қайси иш бўйича берилганлиги ва унинг тартиб рақами;

3) ижро этилиши шарт бўлган суд ҳужжати ёки бошқа орган ҳужжати қабул қилинган сана;

4) ундирувчи ва қарздорнинг номи, уларнинг манзиллари; жисмоний шахслар учун – қарздорнинг тузилган санаси ва жойи, иш жойи қарздор жисмоний шахснинг шахсий идентификация рақами (Ўзбекистон Республикаси фуқаролари бўлмаган жисмоний шахсларнинг шахсини тасдиқловчи бошқа ҳужжатларнинг реквизитлари), шунингдек қарздор юридик шахснинг солиқ тўловчи идентификация рақами;

5) суд ҳужжати ёки бошқа орган ҳужжатининг қарор қисми;

6) суд ҳужжати ёки бошқа орган ҳужжати кучга кирган сана;

7) ижро ҳужжати берилган сана ва уни ижрога топшириш муддати.

Суд ҳужжати асосида берилган ижро ҳужжати судья томонидан имзоланади ва суднинг гербли муҳри билан тасдиқланади.

Бошқа органнинг ҳужжати асосида берилган ижро ҳужжати мазкур ҳужжатни қабул қилган органнинг ваколатли мансабдор шахси томонидан имзоланади ва тегишли органнинг муҳри билан тасдиқланади.

Суд буйруғининг ҳамда алиментлар тўлаш тўғрисидаги нотариал тарзда тасдиқланган келишувнинг, шунингдек нотариус ижро хатининг мазмуни қонунчилик билан белгиланади.

Ижро ҳужжатларини мажбурий ижро этиш Мажбурий ижро бюросининг туман (шаҳар) бўлимлари томонидан амалга оширилади, бундан Мажбурий ижро бюросининг ҳудудий бошқармаларига ва марказий аппаратига тааллуқли ижро ҳужжатлари мустасно.

Мажбурий ижро бюросининг ҳудудий бошқармалари:

турли туманларда (шаҳарларда) жойлашган бир нечта қарздорга, шу жумладан солидар жавобгарлиги бўлган қарздорларга нисбатан берилган ижро ҳужжатларини;

ижро ҳужжати тақдим этилган кундаги *базавий ҳисоблаш миқдорининг элик минг бараваридан юз минг бараваригача* миқдордаги суммани ундиришни назарда тутувчи ижро ҳужжатларини;

чет давлатнинг резиденти бўлган қарздор юридик шахсга нисбатан ижро ҳужжатларини ижро этади.

Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар бош давлат ижрочилари ёхуд уларнинг ўринбосарлари алоҳида ҳолатларга қараб ҳар қандай ижро ишини Мажбурий ижро бюросининг туман (шаҳар) бўлимларидан олиб қўйишга ва уни ўз иш юритувига қабул қилишга ҳақли.

Мажбурий ижро бюросининг марказий аппарати:

турли вилоятларда жойлашган бир нечта қарздорга, шу жумладан солидар жавобгарлиги бўлган қарздорларга нисбатан берилган ижро ҳужжатларини;

ижро ҳужжати тақдим этилган кундаги *базавий ҳисоблаш миқдорининг юз минг баравари миқдоридаги* ва ундан ортиқ миқдорлардаги суммани ундиришни назарда тутувчи ижро ҳужжатларини;

чет давлатларга, уларнинг давлат органларига, чет давлатларнинг Ўзбекистон Республикасида аккредитация қилинган дипломатик ваколатхоналарига ва консуллик муассасаларига, халқаро ҳукумат ташкилотларига ва уларнинг ваколатхоналарига, шунингдек уларнинг дипломатик иммунитетга эга бўлган ходимларига нисбатан берилган ижро ҳужжатларини ижро этади.

Ўзбекистон Республикасининг Бош давлат ижрочиси ёхуд унинг ўринбосари алоҳида ҳолатларга қараб ҳар қандай ижро ишини Мажбурий ижро бюросининг органидан олиб қўйишга ва уни ўз иш юритувига қабул

қилишга, ижро ишини Мажбурий ижро бюросининг бир органидан бошқа органига ўтказишга ҳақли.

Ундирув МИБга келиб тушгач фуқаролар қандай огоҳлантирилади?

✓ Иқтисодий, жиноий, маъмурий, фуқаролик судлари ва бошқа органлар томонидан чиқарилган ва қонуний кучга кирган ижро ҳужжатлари МИБга келиб тушгач, мазкур ижро ҳужжатлари «Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида»ги Қонунда белгиланган тартибда **дарҳол ёки бир иш куни ичида** кўзғатилиб, қарор нусхаси ва тегишли огоҳлантириш хатлари тарафларга юборилади.

Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жарималар ўз вақтида тўланмаган тақдирда ундирув МИБга ўтса, яна қандай қўшимча чоралар кўрилади?

✓ ИИБ ЙҚХБ органлари томонидан келиб тушаётган жарима ундириш тўғрисидаги маъмурий қарорлар Бюронинг ҳудудий шаҳар(туман) бўлимларига келиб тушгандан сўнг Қонун⁸⁴нинг 23-моддасига асосан ижро иши кўзғатилиб, қарздорларга **15 кунлик ихтиёрий муддат** берилади.

Қайд этиш жойизки, ижро иши кўзғатилганида, қарздорнинг телефониغا СМС хабарнома боради.

Ушбу муддат яқунлангач, мажбурий ижро ҳаракатларига киришилади. Қарздорнинг номига расмийлаштирилган автотототранспорт ва кўчмас мулк объектларига тақиқ солинади, унинг банк ҳисоб рақамларидаги пул маблағларини хатлаш ва бошқа мажбурий ижро ҳаракатлари олиб борилади.

Қарздор 15 кунлик ихтиёрий муддат ичида мавжуд қарздорлигини тўлаб бермаган тақдирда унга нисбатан БХМнинг **1 баробаридан 5 баробаригача** бўлган миқдорда қўшимча жарима ҳам қўлланади.

Алимент пулларини ўз вақтида тўламаганлик учун қандай жавобгарлик чоралари бор?

⁸⁴ Ўзбекистон Республикасининг “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуни. Тошкент ш, 2001-йил 29-август 258-II-сон.
<https://www.lex.uz/acts/26477>

✓ Алимент тўлашдан бўйин товлаб юрган қарздор оталарга нисбатан қонунда мажбурий ижро этиш чоралари белгилаб берилган. Унга кўра, ундирув қарздорнинг иш ҳақи, нафақаси, стипендияси ҳамда бошқа турдаги даромадларига қаратилади.

Шунингдек, қарздорнинг номида бўлган мол-мулки ва бошқа шахсларда турган мол-мулкларига қаратилади. Агар қарздорнинг ундирувга қаратилиши мумкин бўлган мол-мулклари аниқланмаса ва қарздор алимент пулларини **2 ой** давомида тўлашдан бўйин товласа, МЖТКнинг 47-4-моддасининг 1-қисмига асосан, маъмурий жавобгарлик масаласи кўриб чиқиш учун тўпланган ҳужжатлар Жиноят ишлари бўйича судларга тақдим қилинади.

Маъмурий жавобгарлик қўллангандан сўнг ҳам қарздор алимент тўлашдан қасддан бўйин товлаб юрса, тўпланган ҳужжатлар бошқарманинг суриштирув ва маъмурий амалиёт шўъбасига дастлабки суриштирув ҳаракатларини олиб бориш ва Жиноят кодексининг 122-моддаси бўйича жиноят иши кўзғатиш учун юборилади.

Алимент 18 ёшгача бирйўла қандай тўланади?

✓ Қарздор агар фарзандлари 18 ёшга тўлгунига қадар алимент тўловларини бирйўла ихтиёрий тўлаб беришни хоҳласа, у аввало ўзи алимент тўлаб келаётган Бюронинг ҳудудий бўлимига ариза билан мурожаат қилиб, фарзандлари 18 ёшга киргунига қадар бўлган муддатни ҳисоблаб беришни сўрайди.

Давлат ижрочиси шу аризага асосан, белгиланган тартиб асосида ижро тадбирларини ташкил этиб, алимент тўловчининг аризасига ва қонуний ҳақ-ҳуқуқини амалга оширишига имкон яратиб беради.

Қандай ҳолатларда қарздорларга нисбатан МИБ томонидан хорижга чиқиш учун тақиқ қўлланади?

✓ Ижро ҳужжатидаги ёки суд ҳужжатидаги талаблар қарздор томонидан ихтиёрий равишда белгиланган муддатда узрсиз сабабларга кўра ижро этилмаган тақдирда, давлат ижрочиси томонидан ундирувчининг аризаси бўйича (ёки ўз ташаббуси билан) қарздор жисмоний шахснинг Ўзбекистон Республикасидан четга чиқишига вақтинча тақиқ кўйиш учун қарор қабул қилинади.

Давлат ижрочиси қарздорнинг хорижга чиқишини вақтинча чеклаш тўғрисида қарор қабул қилганда, қарор МИБ, ИИБ ва ДХХ чегара кўшинлари

ўртасидаги йўлга қўйилган махсус Ягона электрон ҳамкорлик тизими орқали **Миграция ва фуқароликни расмийлаштириш бошқармаси** ҳамда **Чегара қўшинларига** юборилади ва шу вақтнинг ўзида қарздорга нисбатан тақик ўрнатилади.

Хорижга чиқиш учун тақикни ечиш тартиби қандай?

✓ Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси, ИИВ ва ДХХнинг 2019 йил 23 ноябрдаги қўшма қарори билан тасдиқланган низомга мувофиқ, қарздорнинг хорижга чиқишини вақтинча чеклашга асос бўлган ижро ҳужжати талаблари ижро этилганда, ёхуд қонунда белгиланган асосларга кўра ижро ҳужжати тугатилганда (тамомланганда) ёки алиментларни олдиндан тўлаш мажбуриятини гаров билан таъминлаганда, шунингдек, қарздорнинг чиқишини вақтинча чеклаш тўғрисидаги давлат ижрочисининг қарори бекор қилинганда, давлат ижрочиси томонидан қарор махсус электрон тизим орқали автоматик тарзда Миграция ва фуқароликни расмийлаштириш бошқармаси ҳамда Чегара қўшинларига юборилади ва шу вақтнинг ўзида қарздорга нисбатан қўйилган вақтинчалик тақик олиб ташланади.

Бирор ижро иши бўйича қарздорлик ёки чет элга чиқиш учун тақик бор-йўқлигини онлайн тарзда текшириб кўра бўладими?

✓ Мажбурий ижро бюроси тизимида Бюро ходимлари учун корпоратив бўлган «**МИБ портал**» тизими ишга туширилган бўлиб, Бюро органларига суд ва бошқа органлар томонидан юборилган ижро ҳужжатлари ушбу тизимда мужассамлашган.

Тизим 60 дан ортиқ ташкилотларнинг ахборот тизимлари билан интеграциялаштирилган. Бюро ходимлари иш жараёнида ушбу тизимдан тўлиқ фойдаланиб, иш фаолиятини олиб боришади.

Содда қилиб айтганда, Бюро органлари иш юритувида мавжуд ижро ҳужжатларининг умумий базаси ҳисобланади.

Жисмоний шахслар ва юридик шахсларнинг вакиллари учун ҳам Бюро органларига бормасдан, Бюро органларида мавжуд суд ёки бошқа органлар ҳужжатлари бўйича қарздорликлари бор-йўқлигини аниқлашлари, аниқланган қарздорликларни электрон тўлов тизимлари орқали ҳеч қайерга бормасдан сўндиришлари учун Мажбурий ижро бюроси томонидан мобил телефонларда ишлашга мўлжалланган алоҳида **МИБ.UZ** номли мобил илова ишлаб чиқилган.

Жисмоний шахслар ушбу мобил иловани **Play Market** иловаси орқали телефонларига кўчириб олиб ўрнатиб, рўйхатдан ўтишлари зарур бўлади.

Иловада рўйхатдан ўтгандан сўнг қарздорликни текшириш, Ўзбекистон Республикасидан чиқиш ҳуқуқларини текшириш, Алимент калкуляторини, Ижро иши мониторинги хизматларидан фойдаланишлари мумкин.

Бундан ташқари, www.mib.uz сайти орқали Ўзбекистон Республикасидан четга чиқишга тақиқ бор-йўқлигини кириб текшириш имконияти яратилган.

Юридик шахслар **СТИР** рақамини киритиб, жисмоний шахслар эса ўз паспорт серияси ва рақамини киритиб, Бюро органлари иш юритувида уларга тегишли ҳужжатлар, қарздорликлари бор ёки йўқлигини текшириш имкониятига эга⁸⁵.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Электр энергияси ва табиий газ етказиб бериш ҳамда истеъмол қилиш соҳасида тўлов интизомини янада мустаҳкамлаш, шунингдек, ижро иши юритиш тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони. Тошкент ш, 2017-йил 29-май, ПФ-5059-сон.

<https://lex.uz/docs/-3218772;>

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги мажбурий ижро бюроси фаолиятини ташкил этиш тўғрисида”ги Қарори. Тошкент ш, 2017-йил 30-май, ПҚ-3016-сон. <https://lex.uz/docs/-3220004#-3220010;>

3. Ўзбекистон Республикасининг “Суд ҳужжатлари ва бошқа органлар ҳужжатларини ижро этиш тўғрисида”ги Қонуни. Тошкент ш, 2001-йил 29-август 258-II-сон.

<https://www.lex.uz/acts/26477;>

4. <https://m.kun.uz/news/2021/08/05/mib-undiruvi-oz-vaqtida-tolanmagan-qarzdorliklar-qanday-jarima-va-taqiqlarga-sabab-boladi?q=%2Fuz%2Fnews%2F2021%2F08%2F05%2Fmib-undiruvi-oz-vaqtida-tolanmagan-qarzdorliklar-qanday-jarima-va-taqiqlarga-sabab-boladi>

⁸⁵ <https://m.kun.uz/news/2021/08/05/mib-undiruvi-oz-vaqtida-tolanmagan-qarzdorliklar-qanday-jarima-va-taqiqlarga-sabab-boladi?q=%2Fuz%2Fnews%2F2021%2F08%2F05%2Fmib-undiruvi-oz-vaqtida-tolanmagan-qarzdorliklar-qanday-jarima-va-taqiqlarga-sabab-boladi>

